

Т.М. Левченко, Національний банк України, м. Київ

**ПРАВОВІ АСПЕКТИ КРЕДИТУВАННЯ
ЮРИДИЧНИХ І ФІЗИЧНИХ ОСІБ
В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ
ЩОДО ВАЛЮТИ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ
В ПЕРІОД ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ**

Останнім часом у суспільстві активно обговорюється проблема, яка стосується видачі комерційними банками кредитів (позик) в іноземній валюті та проблеми щодо ухилення від погашення цих кредитів (позик) юридичними та фізичними особами в іноземній валюті з різних підстав.

Відповідно до положень статей 47, 49 Закону України “Про банки і банківську діяльність” банки на підставі банківської ліцензії мають право здійснювати кредитні операції, зокрема й розміщувати залучені кошти від свого імені, на власних умовах та на власний ризик.

Так, банківська ліцензія – це документ, який надається Національним банком України в порядку і на умовах, визначених у цьому Законі, на підставі якого банки та філії іноземних банків мають право здійснювати банківську діяльність.

При цьому банківський кредит – будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на оплату процентів та інших зборів з такої суми.

Спеціальне банківське законодавство у сфері банківської діяльності не містить приписів, які б забороняли банкам надавати кредити в іноземній валюті або регламентували умови кредитування в іноземній валюті.

Відповідно до вимог Декрету Кабінету Міністрів України “Про систему валютного регулювання і валютного контролю (стаття 1) надання кредитів в іноземній валюті слід відносити до валютних операцій.

Так, порядок та умови видачі банкам банківських ліцензій на здійснення банківських операцій та письмових дозволів на здійснення інших операцій встановлений Положенням про порядок видачі банкам банківських ліцензій, письмових дозволів і ліцензій на виконання окремих операцій, затверджених постановою Правління Національного банку України від 17.07.2001 № 275.

Згідно з пунктом 2.3 згаданого Положення визначено, що за наявності банківської ліцензії та за умови отримання письмового дозволу Національного банку України банки мають право здійснювати, зокрема, операції щодо залучення та розміщення іноземної валюти на валютному ринку України.

Таким чином, виходячи із положень чинного законодавства України, банки мають достатні юридичні підстави та законне право щодо видачі

юридичним та фізичним особам України кредитів як у національній, так і в іноземній валюті.

До того ж статтею 192 ЦКУ “Гроші (грошові кошти)” визначено, що законним платіжним засобом, обов’язковим до приймання за номінальною вартістю на всій території України, є грошова одиниця України – гривня, а іноземна валюта може використовуватися в Україні у випадках і в порядку, встановлених законом.

Крім того, статтею 533 ЦКУ передбачено, якщо у зобов’язанні визначено грошовий еквівалент в іноземній валюті, сума, що підлягає сплаті у гривнях, визначається за офіційним курсом відповідної валюти на день платежу, якщо інший порядок її визначення не встановлений договором або законом чи іншим нормативно-правовим актом. Використання іноземної валюти, а також платіжних документів в іноземній валюті при здійсненні розрахунків на території України за зобов’язаннями допускається у випадках, порядку та на умовах, встановлених законом. Разом з тим ч. 2 ст. 524 ЦКУ встановлено, що сторони можуть визначити грошовий еквівалент зобов’язання в іноземній валюті. Тобто положення Цивільного кодексу України надають право за домовленістю сторін визначити грошовий еквівалент зобов’язання в іноземній валюті.

Отже, відповідно до ст. 1054 ЦКУ, за кредитним договором банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов’язується надати грошові кошти (кредит) позичальникові у розмірі та на умовах, встановлених договором, а позичальник зобов’язується повернути кредит та сплатити проценти. При цьому, згідно зі ст. 1056 ЦКУ, позичальник має право відмовитися від одержання кредиту частково або в повному обсязі, повідомивши про це кредитодавця до встановленого договором строку його надання, якщо інше не встановлено договором або законом.

Оскільки зобов’язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог ЦК, інших актів цивільного законодавства тощо (стаття 526 ЦКУ), відповідно звернення до суду позичальника з позовом щодо визнання кредитних договорів недійсними або удаваними фактично є намаганням позивача (позичальника) покласти на відповідача – банк (кредитора) несприятливі правові наслідки через невиконання самим позивачем свого обов’язку – після фактичного отримання коштів в іноземній валюті за договором. Оскільки позивач став їх власником і набув право ними розпоряджатися, а відсутність чи наявність банківської ліцензії чи дозволу, про які він стверджує у позові, не впливає і не порушує його цивільних прав. У зв’язку із цим позивач всупереч приписам п.6 статті 3 Цивільного кодексу України діє несправедливо і недобросовісно, крім того, допускаючи ознаки фактичного обману. Виходячи із цього, позичальник-позивач намагається зловживати правом судового захисту, оскільки у позовних вимогах позичальник-позивач не доводить факт порушення свого суб’єктивного цивільного права і, як вже зазначалось, звернення до суду з цим позовом є намагання покласти на банк негативні наслідки через

невиконання самим позивачем своїх зобов'язань за кредитним договором у валюті зобов'язання (іноземна валюта).

До того ж на сьогодні законодавством України чітко врегульовані питання щодо недійсності угод (удавані угоди) (статті 215-216 Цивільного кодексу України), зокрема постановами Пленуму Верховного Суду України від 28 квітня 1978 року № 3 “Про судову практику в справах про визнання угод недійсними” та від 6 листопада 2009 року № 9 “Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними”.

Левченко, Т.М. Правові аспекти кредитування юридичних і фізичних осіб в іноземній валюті та проблемні питання щодо валюти зобов'язання в період фінансової кризи [Текст] / Т.М. Левченко // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 травня 2010 р.). - Суми : УАБС НБУ, 2010. - Т. 2. - С. 100-102.